

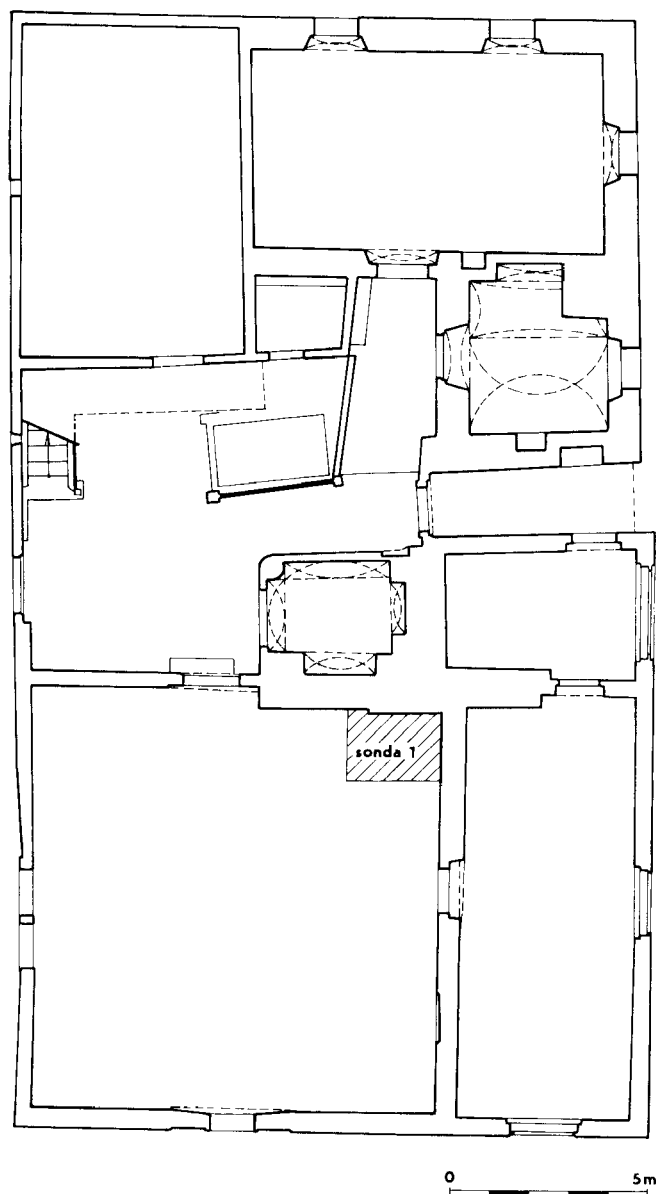
STŘEDOVĚKÁ PEC VE ZBEČNĚ ČP. 22

FRANTIŠEK GABRIEL

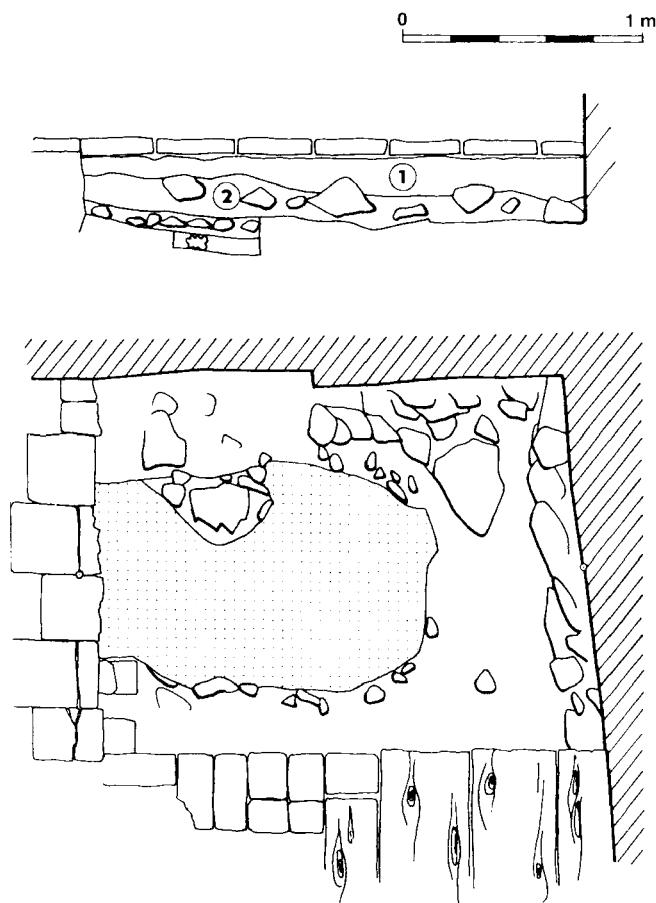
Stavebně historický průzkum čp. 22 ve Zbečně (okr. Rakovník) formuloval některé závěry na úrovni hypotéz, ověřitelných toliko dalším výzkumem. Do této oblasti spadá i vývoj topenišť, zachycený stavebně historickým průzkumem pouze v mladších stavebních fázích domu. Současně však byl vysloven předpoklad, že otopné zařízení v domě mohlo mít ve středověku onu typovou podobu a situaci, známou z odkrytých domových půdorysů v zaniklých středověkých vesnicích – tedy v koutu jizby. Jedinou cestou k ověření této hypotézy se stalo prozkoumání prostoru pod podlahou světnice, převýšenou vůči podlaze síně přibližně o 70 cm.

Uvedený výškový rozdíl může totiž být i dodatečný, spojený s překrytím destrukcí, v nichž se případně mohly zachovat i fragmenty starších fází vývoje otopného zařízení.

Sonda 210 x 160 cm, položená v severním rohu světnice (obr. 1), respektovala zakončení prkenné podlahy místnosti, vystřídané v prostoru mladších otopných zařízení dlažbou. Zadláždění sestávalo v zadní části z cihel, v přední z topinek, obojí v prosté vazbě. Pouze vpředu vlevo v cihlové části byl vysazen čtverec z mozaikových dlaždic. Po rozebrání dlažby, ložené do slabé vrstvy šedé cementové malty z plaveného písku, se objevila destruovaná mazanice s drobným lomovým kamenem a oblázky (obr. 2, vrstva 2). Vrstva nasedala na vrstvu 3, stejného charakteru. Rozlišení umožňoval dusaný povrch podložní vrstvy, překrytý na několika místech při stěnách maltovou mazaninou. Vrstva kryla hrubou tvrdě vypálenou a rozpraskanou podlahu pece. Její šedobílý povrch výrazně odlišoval oválnou dispozici od okolní destrukce, ze které vystupovaly drobné lomové kameny, náležející konstrukci zničených

Obr. 1: Situování sondy v rámci domu (kresba L. Kracíkové).

Obr. 2: Profil souvrství a půdorys podlahy pece I (kresba L. Kracíkové).

stěn. Pouze vlevo vpředu a v oblouku závěru poškodily mírně konkávní podlahu terénní úpravy. S ohledem na případnou možnost prezentace objektu byl výzkum po vypreparování dna zastaven. Pouze v místě levého předního narušení se podařilo zjistit charakter hmoty podlahy, kryjící další, po sobě následující, otopná zařízení (II a III). Podlahu o mocnosti 7 - 8 cm tvoří oblázky a drobné lomové kameny, spojené do červena vypáleným jílem. Do tvrdě vypáleného povrchu podlahy II. otopného zařízení prostupovaly z osm centimetrů mocného výmazu drobné lomové kameny a úlomky strusky. Výmaz byl proveden na šedou vrstvu popele, kryjící podlahu III. otopného zařízení. Její jílový výmaz bez příměsí vypálil žár do červena.

Interpretace II. a III. otopného zařízení není, s ohledem na rozsah výzkumu, možná. S největší pravděpodobností se však jedná o jednotlivé fáze pece, jejíž nejmladší podlaha vymezuje oválný tvar s ústím v delší hloubkové ose vpředu. Jeho zachycení by vyžadovalo další rozšíření sondy, které by nepochybně odkrylo i předpecní prostor. Po zániku pece nedošlo k odstranění její destrukce. Naopak, po stavebních úpravách, které dokládají vrstvy maltové mazaniny, vzniklé nejspíše při omítání zděných partií domu, převrstvila horizont úprav zrovnávkou ze stejného materiálu. Tato vrstva mazaninové destrukce posloužila jako podklad pro zadláždění.

Zjištěný relikt pece představuje důležitý doklad k vývoji otopného zařízení vesnického domu, evidovaný sice v řadě usedlostí zaniklých vesnic, prvně však v souvislostech stojícího objektu.

O to důležitější se jeví vymezení doby, po kterou pec plnila svoji funkci. Zde ovšem narážíme na absenci datovacího materiálu. Pouze z destrukce mazanice (vrstvy 2 a 3) pochází nečetné soubory keramiky. Oba charakterizují především fragmenty rámových kachlů, v případě souboru z vrstvy 3 doplněné zlomky z nádob různého stáří od keramiky druhé poloviny 13. století s rytým dekorem až po zakuřovanou keramiku s vlešťováním ze století šestnáctého. Oba soubory, jejichž uzavření klademe na základě rámových kachlů s geometrickou reliéfní výzdobou vyhřívací stěny a hnědou glazurou nejdříve do počátku 17. století (za laskavou konzultací o těchto vlastnostech děkuji MUDr. Z. Hazlbauerovi), udávají pouze možný počátek vzniku destrukce. S ohledem na časový rozptyl prvků souboru však nelze vyloučit ani mladší datování jejího vzniku a tím i pozdější zánik pece. Nedostatkem při datování je i naše neznalost širších souvislostí, daná rozsahem sondy. Lze tedy zatím jen konstatovat, že někdy po roce 1600 došlo k přehodnocení celého otopného zařízení, likvidaci pece a jejímu vybudování na jiném místě.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Bohrung in der Nordecke der Stube enthüllte einen Überrest eines mittelalterlichen Backofens, der einen wichtigen Beweis zur Entwicklung einer Heizeinrichtung des Dorfhauses, zum ersten Male im Zusam-

menhang mit einem bestehenden Objekt, vorstellt. Ungefähr nach dem Jahre 1600 kam es zum Abbruch des Backofens.